

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА
НАЦІОНАЛЬНА СПІЛКА КРАЄЗНАВЦІВ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСНА ВІЙСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ
ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ЧЕРНІВЕЦЬКА МІСЬКА РАДА
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ, ПОЛІТОЛОГІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
ЦЕНТР БУКОВИНОЗНАВСТВА

**XV БУКОВИНСЬКА МІЖНАРОДНА
ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧА КОНФЕРЕНЦІЯ,
ПРИСВЯЧЕНА 150-РІЧЧЮ ЧЕРНІВЕЦЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

Чернівці, 17–18 жовтня 2025 р.

УДК: 94(477.85)(082)

Друкується за ухвалою Вченої ради
факультету історії, політології та міжнародних відносин
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(протокол № 8/25 від 30.09.2025 р.)

XV Буковинська міжнародна історико-краєзнавча конференція, присвячена 150-річчю Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Тези доповідей, Чернівці, 17–18 жовтня 2025 р. / наук. ред. проф. Олександр Добржанський. Чернівці: Технодрук, 2025. 388 с.

У збірнику тез учасників конференції на основі сучасних методологічних підходів розглядаються актуальні питання історичного минулого Буковини та Північної Бессарабії, історії України, історіографії, джерелознавства, історичної і політичної регіоналістики та етнології. Етнополітичні виклики прикордоння: традиції співжиття і сучасні трансформації. Проблеми російсько-українських конфліктів у історичному континуумі. Цифрова гуманітаристика та публічна історія як інструменти осмислення минулого.

УДК: 94(477.85)(082)

Редакційна колегія:

Голова: проф. Олександр Добржанський.

Члени: доц. Микола Гуиванюк;
доц. Ганна Скорейко;
доц. Назарій Христан;
асист. Тарас Ковалець.

Рецензенти:

Іван Зуляк, доктор історичних наук, професор;
Оксана Калішук, доктор історичних наук, професор;
Ігор Райківський, доктор історичних наук, професор.

Петрова Озель Лілія (Харків) Мовотворчість письменників Буковини (краєзнавчий аспект).....	161
Сиротюк Назар (Тернопіль) Буковинська проблематика на шпальтах часопису «Руслан» наприкінці XIX ст.....	164
Федунь Марія (Івано-Франківськ) Степан Смаль-Стоцький, науковець і громадсько-політичний діяч, крізь призму мемуарної спадщини минулого.....	166
Макар Віталій, Макар Юрій (Чернівці) Публікації суспільствознавців Буковини у виданні краєзнавців Холмщини.....	169

МИНУЛЕ В ЛАНДШАФТІ: АРХЕОЛОГІЯ, ЕТНОЛОГІЯ ТА ІСТОРИЧНА РЕГІОНАЛІСТИКА

Хададова Марина (Житомир) Матеріальна культура та ремесла древлян в IX–X ст.	173
Пивоваров Сергій (Львів), Калініченко Віталій (Чернівці) Кришталеві овальні медальйони у срібній ажурній оправі з Чорнівського городища XIII ст.....	175
Булига Олександр, Булига Віктор (Рівне) Пошанування святого Йоана Нового Сучавського. Український територіальний сегмент....	178
Васьків Тарас (Івано-Франківськ) Святкування Різдва 1915 року Українськими січовими стрільцями.	180
Сивук Софія (Київ) Проблема нелегальних знахідок та обігу предметів археології (на прикладі римського металевих посуду.	182
Льків Микола (Чернівці) 150-річний поступ археологічної науки в Чернівецькому університеті: мобільність науковців, напрями та географія досліджень.	184
Чугуй Тарас (Київ) Адміністративні трансформації в Галицько-Волинському князівстві часів правління Романа Мстиславовича.	186
Тереценко Олексій (Кривий Ріг) Найдавніші традиції системи фізичного вдосконалення на Криворіжжі та в Інгульській паланці.....	190
Constantinov Valentin, Blidari Maxim (Chişinău, Moldova) Justiție și protecționismul în Polonia la sfârșitul secolului al XVI-lea. Cazul fiului lui Luca Stroici mare logofăt al Moldovei.	192
Кузьменко Наталія (Суми) Караїмська громада Сум на початку XX століття.	194
Константинов Валентин, Дандара Віорел (Кишинів, Молдова) Великий логотет Лука Строїч у листуванні з православним братством Львова.	196
Казюк Микола (Тернопіль) Парламентська діяльність Сидора Винницького.	199

Також варто відзначити наявність речей-гібридів. Це речі зроблені місцевими майстрами по іноземним зразкам. Вони частіше побутували дружинному середовищі. Це переважно металеві накладки на пояси, елементи кінської зброї, амулети.

Найбільш поширеними прикрасами були наборні намиста. Самі намистини були як імпортного походження, так і місцевого виготовлення. Привозними є сердолікові намистини кольору мушмула циліндричної або округлої форми, які походили з родовищ Іранського нагір'я, та скляні намистини сірійського походження. Звідти походили і популярні у древлян скляні пронизки синього, жовтого та зеленого кольорів. Із місцевого матеріалу — пірофіліту виготовляли багатогранні намистини округлої форми.

Вироби із пірофіліту були надзвичайно поширені серед древлянського населення. Це пов'язано з наявністю на древлянській території унікального родовища пірофілітових сланців, розташованого на Словечансько-Овруцькому кряжі. Навколо родовища утворилася ціла мережа виробничих поселень, населення яких спеціалізувалось на виготовленні окремих видів виробів із пірофіліту — пряселець, намистин, жорен та ін. Після підкорення древлян кийвські князі взяли під свій контроль і видобуток та обробку пірофіліту, а також продаж готових виробів.

Отже, розвиток ремесел та матеріальна культура древлянських племен перебували на доволі високому рівні та мали значний вплив на сусідні племінні союзи. Наявність на древлянських пам'ятках великої кількості імпортних речей також доводить наявність розгалужених торговельних зв'язків зі Сходом та Заходом.

Пивоваров Сергій (Львів)
Калініченко Віталій (Чернівці)

КРИШТАЛЕВІ ОВАЛЬНІ МЕДАЛЬЙОНИ У СРІБНІЙ АЖУРНІЙ ОПРАВІ З ЧОРНІВСЬКОГО ГОРОДИЩА XIII СТ.

Серед прикрас жіночого костюма, виявлених під час досліджень Чорнівського городища XIII ст., закономірний інтерес викликають кришталеві овальні медальйони у срібній ажурній оправі. Вони представлені 4 екземплярами й трапилися у різних частинах замку. Три з них мають дротяне петельчасте обрамлення й вушко для підвішування у верхній частині. Одна

знахідка 2021 р. не має оправи (вставка чи заготовка?), її поверхня вкрита тріщинами, очевидно, від перебування у вогні.

На городищі під час розкопок І.П. Возним уже було виявлено стільки ж подібних артефактів: 3 медальйони й одна вставка без оправи. Отже, на теперішній час відомо про 8 виробів (6 медальйонів і 2 вставки) з території городища. Це найбільша кількість такого роду прикрас, знайдених на одній пам'ятці. Картографуванням місць знахідок кришталевих медальйонів на території Русі-України встановлено, що вони локалізуються в межах історичної Болохівської землі (верхів'я рік Південного Бугу, Случі й Горині), Галицько-Волинського князівства (басейн Середнього Дністра та Верхнього Пруту) та в похованнях кочівників. Вважається, що медальйони й вставки виготовлені із прозорого каменю гірського кришталю. Цей мінерал — різновид кремнезему, має твердість 7 і цінується в ювелірній справі.

Гірський кришталю був добре відомий у давньоукраїнський час. Із нього найчастіше виготовляли різноманітної форми намистини, вставки та підвіски. У добу середньовіччя цей мінерал досить високо цінувався за твердість та прозорість і навіть сам слугував знаряддям для полірування коштовного каміння. Крім того, гірський кришталю здавна вважався каменем із магічними властивостями: лінзами з нього запалювали вогонь на жертовниках, припалювали рани й здійснювали магичні дії. В уявленнях середньовічного населення гірський кришталю мав чарівну енергію, а його дотик до хворих частин тіла приносив зцілення.

Джерелом надходження гірського кришталю на територію давньої України, на думку одних дослідників, слугували родовища країн Південно-Східної та Центральної Азії, а за твердженням інших — західноєвропейські держави. Родовища цього каменю є й на українських землях, зокрема в районі Коростеня, тому не можна виключати й місцеве його походження.

Знайдені на території Русі-України медальйони зі вставками з гірського кришталю походять зі скарбів і поодиноких знахідок. Всі вони виявлені на пам'ятках, більшість із яких загинула під час нападу монголо-татар чи каральних походів Данила Романовича на болохівців і датуються переважно 40–50-ми роками XIII ст.

Медальйони та вставки знайдені на таких пам'ятках: Великому Шепетівському городищі (літописне місто Ізяславль?) — 3 медальйони і 1 вставка; на Згарському городищі (літописне місто Божськ?) — 1 медальйон; на городищі-святилищі Звенигород на р. Збруч — 1 медальйон і 1 вставка; на городищі міста Звенигород на р. Білці — 5 медальйонів; на території м. Галича

— 2 медальйони; у складі скарбу на горі Цецино біля Чернівців — 1 медальйон; у підплитовому похованні № 76 Сокилецького могильника — 2 медальйони (вставки?). Всього з цих пам'яток походить 17 виробів із гірського кришталю (15 медальйонів та 2 вставки).

Схожі кришталеві вироби відомі і в старожитностях кочівників на землях України, зокрема в похованнях половців біля сіл Родіонівка, Новоіванівка та Россава, але окремі з них мають інше (зубчате) металеве обрамлення. Аналогічний кришталевий медальйон знайдений і в захороненні знатної половчанки в Балатапуста (Мала Південна Куманія) на території Угорщини, яке датується візантійською монетою серединою XIII ст.

Аналіз поховального інвентарю із кочівницьких поховань засвідчує, що кришталеві медальйони могли використовувалися двояко: як підвіска — центральна прикраса у низці наміста (могильник Лучки біля с. Россава), або ж як деталь специфічного половецького головного убору «очілля у вигляді рогоподібних прикрас», характерного для кочівницької еліти східноєвропейських степів.

Детальне вивчення техніки виготовлення петельчастого обрамлення для кришталевих медальйонів, численних прикрас із виробів із половецького поховання Балатапуста дозволили Г.О. Песковій та С.С. Рябцевій припустити, що такі прикраси могли виготовлятися на спеціальне замовлення на території Угорщини.

Знайдені нами на Чорнівському городищі кришталеві медальйони різні за розмірами, формою вставок і супровідними знахідками. Про функціональне призначення кришталевих медальйонів у побуті мешканців городища сказати складно, позаяк усі знахідки виявлені розрізнено. Цілком погоджуємося з С.С. Рябцевою та Г.О. Песковою, що ці речі могли використовуватися як підвіски до низки наміста та прикрашати жіночі головні убори. Проте знахідка медальйона із ланцюжком не виключає їх використання як скроневих кілець, прикріплених до очілля чи іншого типу головного убору.

Знахідки медальйонів із кришталевими вставками на городищі ще раз наочно засвідчують тісні контакти населення регіону із кочівницьким світом і взаємовпливи у формуванні парадного вбрання представниць місцевої феодалної знаті.

**XV БУКОВИНСЬКА МІЖНАРОДНА
ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧА КОНФЕРЕНЦІЯ,
ПРИСВЯЧЕНА 150-РІЧЧЮ ЧЕРНІВЕЦЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

Чернівці, 17–18 жовтня 2025 р.

Папір офсетний. Формат 60x84/16.

Ум. друк. арк. 22,55. Зам. № 32. Тираж 200 прим.

Виготівник: ПБКФ «Технодрук»

Свідectтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1841 від 10.06.2004 р.
58000, м. Чернівці, вул. І. Франка, 20, оф. 18, тел. (0372) 55-05-85